

SAHNE SANATLARINDA KOSTÜM TASARIMI

Arş. Gör. Selda Kulluk Yerdelen*

Kostüm genel olarak vücudu örten ve süsleyen çeşitli parçalardan oluşur. Kostümün iklim, doğa ya da mevsimler gibi dış etkenlere bağlı olarak değişim gösterdiği söylenebilir. Kişinin doğal çevresindeki değişimle ilişkili olduğu kadar sosyal çevresinin de kostümle ilişkisi yadsınamaz. Biçimsel değişim, insanlık tarihindeki medeniyetlerdeki sosyal değişimin tüm özelliklerini yansıtır. Kişinin o toplum içindeki sosyal düzeyini, yaşını, giydiği kostüm, saçının şekli, yaptığı makyajla anlamak mümkündür.

Tarihsel ömeklere dayanarak kostüm değişimini etkileyen etmenler, iklim, politik, sosyal, ekonomik gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler olarak sayılabilir. Ülkelerin tarihindeki gelişmeler kostümün biçimini değiştirebildiği gibi kullanılan toka, şapka, silah vb. aksesuarlar, kumaşların cinsleri ve çeşitleri de değiştirilebilir. Tüm bu değişimler çeşitli resim, heykel, fresk, yazma, mozaik, minyatür, fotoğraflara bakarak ya da o dönemlerde yaşayan kişilerin yazdıkları hatıra ya da mektupları okuyarak öğrenilebilir. Genel olarak çeşitli dönemlerde yapılan resimlere bakıldığında konuyu kuvvetlendiren tarihsel anı belirlemek, soyluluk veya yoksulluğu, günün giyim anlayışını sergilemek ve kişilerin hangi topluma, sosyal sınıfa ait olduklarını anlatarak sanatçının yararlandığı öğelerin başında kostümler, dokumalar ve mekanların geldiği görülecektir. Resimlerde, fotoğraflarda, minyatürlerde vb. yaşayan kumaşlar ve kostümün görselliği, duyarlı ifadeleri sanatçılara doğru yön gösterecek ve yönlendirecektir. Tüm boyutlarıyla kostüm tarihi, kostümle ilgilenen çeşitli sanatçıların doğru yaklaşımı bulmakta başvurduğu kaynak olmaktadır. Bir opera, tiyatro oyunu, bale ya da bir dans gösterisinin ön hazırlığında kostüm kreatörü kostümün gelişimini anlatan, gösteren çeşitli kitaplardan yararlanacaktır.

"Sahne kostümü: Sahnede oyuncuların rolleri ve sahneleme gereği kullandıkları giysiler; bu giysilerin sahnelemeye göre gerçekleşmesinin tümü olarak Sahne Kostümü Tasarımı" olarak tanımlanmaktadır.¹ Sahne sanatlarında perde açıldığında ya da ışıklar yandığında dekorun seyirci üzerinde yarattığı etkinin önemiyle birlikte sahneye gelip ilk repliği söyleyen oyuncunun ya da ilk dansını yapan balet ya da balerinin giydiği kostümün etkisinin önemi de yadsınamaz. Bununla birlikte kostüm, seyircinin dikkatini gösterinin temel gerçeklerinden çevirerek çekici, yoğun, göz kamaştırıcı bir biçimde kendi üzerinde toplamamalıdır. Dekor ya

*Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü
1 Aziz Çalışlar, *Tiyatro Kavramları Sözlüğü*, Menteş Boyut Yay. İst., 1998, s. 162

da diğer öğeler sahnede ön plana çıkmıyor diye kostüm gereğinden fazla abartılmamalıdır. Hem dekor hem de kostüm sahne ile seyirci arasında kurulan karşılıklı etki-tepki bağı her an ya da her perde ve sahnede koruyabilmelidir. Gösteriye katkısı olduğu için yapılan dekor kadar kostüm de gösterinin dinamizmine ortam hazırlar. Gösteri içinde oyuncular, balerinler, baletler, dansçılar sözleriyle, hareketleriyle oyunun dinamizmini oluşturuyorlarsa dekorun ve kostümün de onlar gibi rolü vardır. Çok güzel işlenmiş, abartılmış kostüm her zaman iyi kostüm değildir. Kostümün en aza indirgenmişliğinde bile bir rol ya da işlev vardır.

Bugün birçok dramatik gösteride kostümlerin sahnenin ruhuna, o günkü zamana, mekana, mevsime elverişli olmasını istemenin yanında kostümlerin, oyuncuların rollerine uygunluğu aranmalıdır. Her kostümün tasarım ve çizgileri yeterli derecede abartılarak o sahneye aktarılmalı ve kostüm birçok kereler giyilmeye elverişli olarak da tasarlanmalıdır.

Kreatörün formu, gösterinin tarihsel özellikleriyle ve estetik çizgilerle belirlenmelidir. Kostümün ait olduğu çağın kendine özgü karakteristik özellikleri bilinmelidir. Bunlar, Mısır dönemine ait orta çizgi süslemesi, Elizabeth döneminin çene hizasındaki ruff yakası, Puritanların manşetleri ve kusursuz yakaları, Iç Savaş döneminin içine çember geçirilmiş etekleri, geç XIX. yüzyılın koyun budu kolları ve etek içinde arkadaki yastıkları gibi vb. ayrıntıları içermektedir.²

Kostüm kreatörü oyunun gerektirdiklerini ve doğal artistliğini de tasarımlarında yansıtır. Kendisinin tekniği ya da artistik yanını form ve çizgilerle getirir. Kreatör, renklerin anlamlarını ve bunların seyirci üzerindeki psikolojik etkilerini oyunların içeriğine göre çok iyi çözümlemelidir. Sahne ışıklamasının da çeşitli varyasyonlarının renkler üzerindeki etkilerinin bilincinde olmalıdır. Gösterinin gerektirdiği renk tonlarını, karşıtlık ya da uyum oluşturarak verebilmelidir. İyi bir kostüm kreatörü, sahne dekoru ve aksesuarıyla uyuşmayan kostüm tasarlamamalıdır.

Sahne kostümü göstergesel özellikler taşımak yönünden zengindir. Sahnede gördüğümüz karakteri bize açılar. Oyunun geçtiği zaman ve yeri bilmemize, çağın anlayışını, bilgisini, ruhunu algılamamıza yardımcı olur. Kostümde şartlar, duygular ve estetik yansımalarıdır. Sahnelemede dekor ve aksesuarla birlikte genel atmosferin oluşmasına katkıda bulunmalıdır.³

Sahne kostümünün plastik anlatıma katkısının yanında tiyatro oyununda, müzikalde, operada, bale ya da bir dans gösterisinde olsun oyunculuğun ortaya konmasında ve oyuncunun karakterini yansıtmasında da büyük katkısı vardır. Oyuncu, giydiği kostümle bütünleşerek oyunun dekoruyla, kişiliğiyle bağlantılar kurarak oyunculuğunu üst düzeylere çıkarır. Kostümün o karakterin kişiliğini yansıtması, sahne dekorsuz bile olsa seyirciye karakterin yaşam tarzı, zevkleri, psikolojisi, yaşanan dönemle ilgili çeşitli bilgilerin geçişi kostümün önemini ortaya çıkarır. Kostüm, oyuncunun hareketlerine olanak sağlarsa, onun oyununa ve kendisine olan güvenini de arttıracaktır. Kostümün oyuncu üzerinde etkisi olumsuz olursa, örneğin, içinde rahat hareket edemez ya da iki sahne arasındaki değişimlerde zorlanırsa bu oyununa da yansiyacaktır. Bu yüzden, yönetmenle yapılan kostüm çalışmasının yanında gösteri sahnelenmeden önce oyuncu ile kostüm çalışmasının da yapılması zorunludur. Oyun

² A Edward *Understanding Today's Theatre*. Englewood Cliffs, 1959 s. 55.

³ Aziz Çalışlar, a.g.y s 163

başlamadan önce oyuncu ile kostümü arasındaki bağı sağlam kurulması, hem oyunculuğun hem de kostümün doğruluğuna katkıda bulunur.

Sahne sanatlarında kostümle dolaysız olarak karşı karşıya gelen seyirci, oyunun akışında belli bir terslik yaratmadığı sürece o kostümü hoşgörüyü karşılar. Çünkü, sinema ya da televizyonda olduğu gibi, bir tiyatrodan ya da operada kostümlerin kumaşının cinsinin ya da düğmesinin birebir gerçekçi olması aranmaz. Sahne sanatlarında kostüm, biçimin görüntüsel özelliklerini değiştirmeyecek şekilde teknik olarak çözümlenmeli, giyimi kolaylaştıracak ve değişim süresini kısaltacak malzemelerle tasarlanmalıdır.

Birçok sahne sanatlarında kostüm ve makyaj sadece görüntüyü ortaya çıkarmak için değil, karakterlerin ve genel görüntüsel imgenin, anlatımın bir ifadesi olarak kullanılmıştır. Kostüm, ister çağdaş ister tarihsel yapımlarda olsun sahne sanatlarının vazgeçilmez bir öğesidir.

KAYNAKÇA

- BENTLY, Toni , **Costumes By Karinska**. A Times Mirror Company, New York, 1955
- ÇALIŞLAR, Aziz , **Tiyatronun ABC'si**, Simavi Yay., İstanbul, 1993.
- ÇALIŞLAR, Aziz , **Tiyatro Kavramları Sözlüğü**, Mitos Boyut Yay., İstanbul, 1993.
- GULYAM, Gafur , **Theatre And Cinema Artists**, Gulyam Art and Literatüre Publishers, Taşkent, 1982.
- IŞIK, Zeynel , **Işıklandırma Sanatı**, Ankara, 1994.
- LAVER, James , **A Concise History of Costume**; London, 1969.
- WRIGHT, A. Edward , **Understanding Today Theatre...**, England, Cliffs, 1959.